

Ekonomiutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2019—2022

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2019—2022 (SRR 1/2018 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 18.5.2018.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- finansråd Jukka Railavo, finansministeriet
- ekonomidirektör Mika Niemelä, arbets- och näringsministeriet
- direktionens rådgivare Lauri Kajanoja, Finlands Bank
- generaldirektör Pekka Soini, Business Finland
- verkställande direktör Pauli Heikkilä, Finnvera Abp
- ekonomisk expert Simo Pinomaa, Finlands näringsliv rf
- verkställande direktör Vesa Vihriälä, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- specialforskare, prognoschef Ilkka Kiema, Löntagarnas forskningsinstitut
- chefsekonomist Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf.

Utskottet har fått ett skriftligt yttrande av

- Teknologiska forskningscentralen VTT Ab
- Centralhandelskammaren.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter

Ekonomiutskottet bedömer statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2019—2022 utifrån sitt ansvarsområde och koncentrerar sig i synnerhet på arbets- och näringsministeriets huvudtitel. Redogörelsen är en årligen återkommande plan som utgår från en makroekonomisk prognos och de offentliga finanserna. Den beaktar även stabilitetsprogrammet för Finland och motsvarar EU:s krav på budgetplanering på medellång sikt. Ett år är i många avseenden en

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

mycket kort period för att utvärdera hur riktlinjerna för den ekonomiska politiken har utfallit, vilken effekt de har haft och i vilken riktning de offentliga finanserna har utvecklats. Vissa av de teman, synpunkter och allmänna riktlinjer som ekonomiutskottet granskar är av den karaktären att det vore skäl att utvärdera dem på längre sikt och även i ljuset av de utlåtanden utskottet tidigare lämnat om planen för de offentliga finanserna.

Utmaningarna inom ekonomin och allmänt om den ekonomisk-politiska linjen

Såväl redogörelsen som de sakkunniga utskottet har hört är i grunden överens om att ekonomin sannolikt kommer att växa i snabb takt och att tillväxten kommer att ske på bred front. Företagen har förtroende för ekonomin och räknar med en snabb förbättring av sysselsättningen. Finland ser också ut att kunna nå det medelfristiga mål som uppställs i stabiliseringsprogrammet. Det kan därför anses motiverat att hålla fast vid de mål som avser underskottet i de offentliga finanserna, skulder och utgifter.

I de synpunkter som framförts när utskottet hört sakkunniga har man granskat de planerade åtgärderna i förhållande till de ekonomiska konjunkturerna. Den ekonomiska politiken har ansetts vara åtstramande eller relativt neutral, beroende på indikatorer, under åren 2012–2015, som präglats av en svag eller rentav negativ tillväxt. De politiska åtgärder som nämns i planen har liksom ansetts konjunkturstärkande. Ekonomiutskottet framhåller de eventuella procykliska effekterna av riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Hållbarhetsunderskottet och sysselsättningen

Ekonomiutskottet fäster särskild uppmärksamhet vid den slutsats som nämns i planen, det vill säga att de politiska åtgärder som redan nu har beslutats inte kommer att vara tillräckliga för att eliminera hållbarhetsunderskottet, ens med hänsyn till den förbättrade, klart snabbare tillväxten. Av detta följer att det behövs ytterligare åtgärder med inriktning på en ökad tillväxt och en allt starkare ekonomi.

Ekonomiutskottet omfattar planens analys av de strukturella faktorer man inte kan fränse. Det handlar i synnerhet om den åldrande befolkningen och utmaningarna på arbetsmarknaden. Dessa faktorer har många kopplingar. Den åldrande befolkningen medför ökade kostnader samtidigt som antalet sysselsatta minskar och arbetskraften decimeras. Situationen försvåras dessutom av att de arbetslösa och de lediga arbetstillfällena inte alltid möts på arbetsmarknaden. Det är dock positivt att sysselsättningstalet ser ut att stiga till 72 procent fram till 2019, vilket innebär att regeringen på denna punkt har nått sitt mål. Men trots att allt fler är sysselsatta är sysselsättningstalet högre i de övriga nordiska länderna. Allt detta understryker betydelsen av regeringens sysselsättningsfrämjande åtgärder, inklusive sysselsättningspaketet, men även vikten av att fortsätta ansträngningarna för att eliminera flitfällorna. Det viktigaste är att lösa problemet med tillgången på arbetskraft och med arbetskraftens rörlighet. Ett högre sysselsättningstal är en av de viktigaste åtgärderna för att reducera hållbarhetsgapet, men de nuvarande strukturerna kan leda till ökade lönekostnader och inflation om sysselsättningstalet underskrider sin strukturella nivå och bryter utvecklingen mot förbättrad konkurrenskraft.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

När befolkningen blir äldre spelar också utvecklingen av kostnaderna för social- och hälsovården en viktig roll med avseende på hållbarhetsunderskottet. Åldersstrukturen innebär att kostnaderna för vård och omsorg kommer att fortsätta öka snabbt fram till 2030-talet om de inte kan stävjas genom reformer. Bedömningen av hållbarhetsgapet har gjorts utan beaktande av vilka effekter den planerade vård- och landskapsreformen blir. Trots de osäkerhetsfaktorer som påverkar bedömningarna av hållbarhetsunderskottet betonar ekonomiutskottet betydelsen av reformen också med hänsyn till hållbarhetsunderskottet.

Innovationspolitik

De ovan relaterade farhågor som hänger samman med hållbarhetsunderskottet understryker samtidigt behovet att stärka närings- och kompetensstrukturerna i synnerhet med utgångspunkt i kunskande och innovation. Innovationspolitiken är ett viktigt element i förnyandet av de ekonomiska strukturerna. Ekonomiutskottet uttrycker sin oro över att finansieringen av tillämpad forskning som skulle kunna förnya näringslivet redan under flera år har krympt. Det här märks särskilt i en exportinriktad ekonomi där det vore viktigt att stärka förädlingsvärdet i exportbranschen.

Ekonomiutskottet framhåller att den ekonomiska tillväxten i huvudsak bygger på innovationer, teknologi och utbildning mer än på fast kapital. Utskottet uttrycker därför sin oro i synnerhet över att resurserna för Business Finland har skurits ner på ett sätt som innebär en minskning på mer än 20 procent av omkostnaderna under verksamhetsperioden. De offentliga satsningarna i Finland på företagets forskning och utveckling i relation till BNP är redan nu små och hotar att minska ytterligare.

Statens ekonomiska risker och åtaganden

Ekonomiutskottet hänvisar till sina tidigare utlåtanden och uppmärksammar också utvecklingen av statsgarantier och statsborgen. Det nominella beloppet av dessa har fördubblats på 2010-talet och är nu ca 23 procent i förhållande till totalproduktionen. Dessutom har de infordringsbara kapitalåtagandena gentemot finansiella institut mångdubblats till följd av skötseln av den ekonomiska krisen i EU. Ekonomiutskottet omfattar bedömningen i redogörelsen om att borgensförbindelserna inom den offentliga sektorn i Finland i internationellt perspektiv ligger på en hög nivå. De positiva utsikterna för exportbranscherna innebär att efterfrågan på i synnerhet Finnveras exportgarantier och exportkrediter är stor, vilket ökar betydelsen av riskhantering.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Helsingfors 16.5.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Martti Mölsä blå
vice ordförande Harri Jaskari saml
medlem Harry Harkimo liik
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Lauri Ihalainen sd
medlem Eero Lehti saml
medlem Markus Lohi cent (delvis)
medlem Lea Mäkipää blå
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Arto Pirttilahti cent
medlem Hanna Sarkkinen vänst
medlem Ville Skinnari sd
medlem Joakim Strand sv
medlem Antero Vartia gröna
ersättare Lasse Hautala cent.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Tenhunen.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd
Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

En aktiv näringspolitik skapar förutsättningar för ökad produktivitet

Men trots att konjunkturläget har förbättrats, förblir tillväxtutsikterna i ett längre perspektiv osäkra. Med de svaga tillväxtsiffrorna går det inte att förbättra sysselsättningen i snabbare takt eller stärka de offentliga finanserna. För att stödja sysselsättningen på längre sikt behövs det strukturella reformer och stöd för tillväxt som bygger på kompetens, innovationer och export. Dessa faktorer spelar en central roll när det gäller att lyfta sysselsättningsgraden till samma nivå som i de övriga nordiska länderna.

Regeringen borde ha satsat mer på den nya tidens nationella närings- och industripolitik, där staten intar en stark roll när det gäller att ställa upp strategiska mål och nå dem. Utgångspunkten bör vara ny tillväxt, starkare kompetens, en bredare exportbas och framgångsrik export. Statsmakten måste visa större målmedvetenhet och ledarskap när det gäller att skapa tillväxt och sysselsättning. Med de rätta näringspolitiska valen exempelvis inom energi-, sjöfarts- och bilindustrin har man lyckats skapa faktisk internationell tillväxt och framgång. Detta märks i såväl sysselsättning som skatteintäkter.

Exporten måste breddas inom industribranscherna, men också i ett vidare perspektiv genom satsningar på tjänsteexport och kreativa affärsmodeller. De finländska framgångarna som leverantör av stora och kompletta exportprojekt låter fortfarande vänta på sig eftersom det inte finns någon genuin verksamhetsmodell. Vi måste utreda förutsättningarna för att bilda en ny sammanslutning eller ett gemensamt specialbolag för den offentliga och den privata sektorn med uppgift att stärka exporten. Bolagets viktigaste uppgift skulle vara att ge draghjälp och ingå avtal om hela leveranser och på det sättet stödja små och medelstora tillväxtföretags export på internationella marknader. Den nya enheten skulle fungera som en plattform för exportföretag och kunna erbjuda också mer omfattande projekt i stället för enstaka produkter (t.ex. leverera världens största fjärrvärmesystem till Peking eller genomföra ett stort rengöringsprojekt av vattendrag). Kunder vill köpa stora helheter — inte enstaka produkter eller tjänster. Bolaget skulle samordna de olika offentliga finansieringsinstrumenten och hjälpa exportföretagen utnyttja dem bättre än i dag.

Det förbättrade sysselsättningsläget och den ökade exporten är delvis en följd av att statsborgen beviljats i allt större utsträckning under de senaste åren. Borgensstocken har vuxit kraftigt och riskerna ökat eftersom borgensförbindelserna har koncentrerats till några få företag, företrädesvis inom varvsindustrin och exportbranschen. Statsgaranti och statsborgen beviljas från statens sida mot avgift och avgifterna har samlats till en buffert mot eventuella förluster. En behärskad och lämplig höjning av avgifterna skulle minska riskerna för statliga förluster på grund av borgen.

Innovationsbasen måste stärkas

Finland behöver en stark och regionalt bred tillväxt för näringslivet och sysselsättning för att de ekonomiska utmaningarna på kort och lång sikt ska kunna tacklas på ett hållbart sätt. Finlands

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 1

ekonomiska tillväxt är också i fortsättningen framför allt baserad på kompetens, högt utbildad arbetskraft och en hög förädlingsgrad. Forskning, kompetensutveckling och innovationer har en viktig betydelse för förnyandet av näringsstrukturen. Här borde regeringen ha gått in för modigare lösningar i planen för de offentliga finanserna.

Av vår FoUI-finansiering kommer mer än två tredjedelar från företagen och återstoden från staten. Statens andel har under de senaste åren sjunkit klart och vi har kommit betydligt på efterkälken jämfört med satsningarna i jämförbara ekonomier. Detta är en bidragande orsak till att också företagens FoUI-satsningar har minskat. Regeringen har ökat finansieringen av teknologiska utvecklingscentralen Tekes men satsningarna är ändå otillräckliga. Finland har trillat ner från positionen som innovationsföregångare. Nedskärningarna har varit ca 140 miljoner euro årligen. Målet måste vara att Finland når en stark position som innovationspolitisk föregångare. Nivåhöjningarna av anslagen för FoUI inom ramen för Business Finland bör vara större och permanenta. Anslag för en nivåhöjning kan fås genom att se över företagsstöden.

Regeringens beslut om rekapitalisering för både Finlands Akademi och Tekes med 60 miljoner euro bör med det snaraste omvärderas, eftersom finansiering för nya projekt för tillväxtmotorer inte kan göras i planerad omfattning i form av rekapitalisering.

I regeringsprogrammet uppställs målet att fem procent av alla offentliga upphandlingar ska vara innovationer. Målet är gott, men i framtiden måste det vara ambitiösare och staten borde också stödja exempelvis upphandlande enheter för att nå målet. Innovativa upphandlingar skulle t.ex. kunna erbjuda bättre tjänster inom social- och hälsovården samt hälsosammare lokaler.

Små och medelstora företag svarar i ökande omfattning för innovationer och nya arbetstillfällen i vårt land. Samhället måste erbjuda dem jämlika konkurrensförhållanden plus en stabil och förutsägbar nationell företagsmiljö som plattform för deras väg ut på den globala marknaden.

Det viktigaste resultatet av den parlamentariska företagsstödsarbetsgruppens ansträngningar var att den enhälligt kunde definiera de nya kriterierna för beviljande av företagsstöd. De här kriterierna harmonierar med SDP:s mål och utgör en god grund för framtida beslut om företagsstöd. Företagsstöden bör i allt högre grad inriktas på projekt som förnyar i stället för att bevara och de ska bidra till nya investeringar och främja målen för investeringspolitiken.

SDP skulle för egen del ha varit berett att bland annat

- gallra i skattelättnaderna för utdelningsinkomster av icke-börslistade företag enligt sakkunniggruppens förslag, och
- slopa företagaravdraget, eftersom det inte motsvarar de överenskomna viktigaste företagsstödkriterierna och dessutom favoriserar höginkomsttagare.

Riktlinjer för en långsiktig näringspolitik

Den nationella närings- och industripolitiska strategin måste basera sig på en förutsägbar och stabil ekonomisk politik som stödjer tillväxten. Mitt i svårigheterna gäller det att hålla fast vid våra styrkor, och de politiska och ekonomiska aktörerna måste samverka för att främja sysselsättning och välfärd.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 1

Planen för de offentliga finanserna hade kunnat innehålla fräschare initiativ och satsningar på framtidsbranscher. Tjänster och turism samt cirkulär ekonomi och delningsekonomi borde ha lyfts fram som spetsprojekt. Cirkulär- och delningsekonomi bör vara en grundpelare i ekonomin och energi- och klimatpolitiken. Dess tillväxtpotential är globalt mångfaldig jämfört med bioekonomi. I Finland begränsar sig bioekonomin och användningen av virke i stor utsträckning till skogsindustrins råvaruförsörjning, energiproduktion och jordbruk. Utgångspunkten ska vara att förädla virke till en produkt med så högt förädlingsvärde som möjligt. Cirkulär ekonomi och delningsekonomi måste komma högt upp på agendan under Finlands EU-ordförandeskap.

Trafikpolitiken i vårt land har hittills varit alltför kortsiktig. Den trafikpolitiska planen görs på bara fyra års sikt medan den i andra nordiska länder beaktar projekt på åtminstone 12 års sikt. Vi måste gå in för en långsiktigare planering och modiga presentationer av nationella mål.

Finland måste igen positionera sig på den logistiska världskartan. Det bör vara möjligt att fullt ut utnyttja vår geografiska position mellan Asien och Europa och få med Ryssland i planerna. Om vi i logistiken tidigare spelat rollen av en avlägsen ö bortom världshaven ska vi i framtiden vara knutpunkten mellan Asien och Europa. Finland har inte fått del av den europeiska transportledsfinansieringen (TENT-T) på grund av det faktum att det inte finns några färdiga planer att lägga till grund för en finansieringsansökan. Det finns också skäl att på samma sätt som i Sverige göra transportpolitiken till en angelägenhet på statsrådsnivå och inte något som bara angår kommunikationsministeriet. Då kan Finlands ståndpunkter föras fram klart och tydligt på alla nivåer inom EU. Ishavsbanan har väckt stort intresse i Europa och är därmed ett projekt som modigt bör drivas framåt.

För att projekten ska bli verklighet krävs det inte bara traditionell budgetfinansiering utan också projektbolag och finansieringsbolag.

Finland måste skapa en logistisk och infrapolitisk vision som utgår från att Finland etablerar sig som en interkontinental knutpunkt, satsar på tillväxt och en fungerande arbetsmarknad och på att utveckla landets regioner.

Möjligheterna för det arktiska området bör lyftas fram mycket tydligare. Finland bör inte nöja sig med rollen som kommentator, utan vi ska vara en aktiv initiativtagare, och i den arktiska politiken vore det ett fungerande element av en initiativriktad Europapolitik att på nytt lyfta fram den nordliga dimensionens viktiga roll. En välfungerande nordisk infrastruktur förbättrar näringslivets konkurrenskraft och främjar internationalisering.

Den ekonomiska tillväxten och det lilla uppsvinget i sysselsättningen har fördelats ojämnt mellan landskapen, och det finns risk för att skillnaderna i sysselsättningen mellan olika områden ökar ytterligare.

En av de viktigaste principerna ska vara att den negativa strukturomvandlingen ses som en möjlighet. Vi behöver positiv regional och yrkesmässig rörlighet och bättre hänsyn till familjers livssituationer.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 1

Arbetskraftens rörlighet kan också främjas genom trafiklösningar och nya bostäder till skäligt pris i huvudstadsregionen och andra tillväxtcentrum. Det behövs massiva satsningar på grundläggande yrkesutbildning, omskolning, examensinriktad fortbildning och bättre engagemang och uppbackning hos företag och arbetsgivare när det gäller att hitta bostad och pendla till jobbet.

Bristen på kompetent arbetskraft och den höga arbetslösheten är utmaningar som måste tacklas samtidigt. Utmaningarna kommer att öka också när befolkningsökningen koncentreras till städerna och centrumen i landskapen.

I och med den nya landskapsförvaltningen kommer de olika landskapen att behöva närings-, investerings- och utbildningspolitiska mål över kommungränserna. Alla landskap måste göra upp sina egna strukturomvandlingsprogram och förbinda sig att följa dem.

I framtiden kommer den för näringspolitiken så viktiga penningpolitiken att bedrivas med utgångspunkt i hela euroområdet, vilket inte alltid ligger i ett enskilt medlemslands intresse. Den nationella finanspolitiken får då en större betydelse som en utjämnare av konjunkturväxlingar. Finland måste allt noggrannare bereda sig inför den europeiska monetära unionen och på att konjunkturerna går upp och ner. Regeringen borde ha visat större initiativförmåga i bygget av ett mer socialt Europa.

Målen i korthet:

- Finlands ekonomiska tillväxt bygger också framöver framför allt på kompetens, högt utbildad arbetskraft och en hög förädlingsgrad. Forskning, kompetensutveckling och innovationer har en viktig betydelse för förnyandet av näringsstrukturen.
- Stödsystemet måste fokusera på forskning och utveckling, men också lyfta fram små och medelstora företag samt exportindustrins villkor.
- Planen för de offentliga finanserna bör innehålla fräschare initiativ och satsningar på viktiga framtidsbranscher. Tjänster och turism samt kretslopps- och delningsekonomi lyfts fram som spetsprojekt. Kretslopps- och delningsekonomi bör vara en hörnsten för ekonomin och energi- och klimatpolitiken.
- Möjligheterna att utveckla det arktiska området bör främjas betydligt starkare.
- Genom att utveckla regionernas starka sidor och stödja utbildningen samt genom samarbete mellan offentlig och privat finansiering kan man betydligt effektivare än i dag påverka den ekonomiska utvecklingen i hela landet i en positiv riktning.
- I regeringsprogrammet uppställs målet att fem procent av alla offentliga upphandlingar ska vara innovationer. Målet är positivt men i framtiden måste det vara ambitiösare och staten borde också stödja exempelvis upphandlande enheter för att nå målet.
- Finland behöver ett långsiktigare infrapolitiskt program som samtidigt främjar våra näringspolitiska mål.
- Effekterna av EMU på den nationella ekonomiska politiken, finanspolitiken och arbetsmarknadspolitiken måste utvärderas bättre. Finland behöver en nationell prognosticerande beredskapsplan för att klara sig inom EMU.

Avvikande mening

Vi föreslår

Utlåtande EkUU 19/2018 rd
Avvikande mening 1

att förvaltningsutskottet i sitt betänkande beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 16.5.2018

Lauri Ihalainen sd
Laura Huhtasaari saf
Johanna Ojala-Niemelä sd
Ville Skinnari sd
Joakim Strand sv

Utlåtande EkUU 19/2018 rd
Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

De offentliga finanserna har vunnit på att den ekonomiska tillväxten varit snabbare än väntat. Såväl den inhemska efterfrågan som utrikeshandeln, som högkonjunkturen i världsekonomin och tillväxten inom euroområdet har främjat, stödjer den ekonomiska tillväxten. Men hushållens konsumtion kommer sannolikt att dämpas under de närmaste åren och grundar sig förhoppningsvis i framtiden hellre på förbättrad sysselsättning än på skuldsättning. Den finländska ekonomin levde länge rätt gott på främst privat, lånebaserad konsumtionsefterfrågan medan exporten, investeringarna och den offentliga efterfrågan alla gick back samtidigt. I dagsläget är den privata skuldsättningen oroväckande hög.

Enligt en färsk uppskattning från finansministeriet uppgår de privata investeringarna till 20 procent av bruttonationalprodukten, vilket börjar närma sig den nivå som rådde innan den ekonomiska krisen. Investeringar görs nu också på en bredare bas. För att försnabba strukturförändringar som minskar belastningen på miljön och förbättrar produktiviteten vore det önskvärt att investeringskvoten höjs också framöver och att investeringar riktas mot branscher med hög produktivitet och en grön strukturuomvandling. Det var ett historiskt misstag att dra ner på de offentliga investeringarna under den ekonomiska krisen. Lågkonjunkturen hade varit den rätta tidpunkten för att starta upp offentliga investeringar som stödjer en hållbar strukturuomvandling som en del av en strategisk och målorienterad näringspolitik. Men det är aldrig för sent att tänka om. Tyvärr ger regeringens plan för den offentliga ekonomin inga indikationer i den riktningen.

Sysselsättningsläget har äntligen blivit bättre. Arbetslöshetsgraden sjunker emellertid klart långsammare än vad sysselsättningstalet stiger. Den positiva utvecklingen i ekonomi och sysselsättning beror i hög grad på världsekonomiska strukturer och en exceptionell penningpolitik, men visar också att Finland inte har haft sådana osedvanligt allvarliga strukturella problem som regeringen Sipilä har påtalat för att på det sättet motivera sina miljardnedskärningar och försämringar av arbetsmarknadens spelregler, inklusive det så kallade konkurrenskraftsavtalet som straffar löntagarna och belastar den offentliga ekonomin.

Flera indikatorer tyder på att åtstramningen av finanspolitiken kan avvecklas våren 2018. Det ser ut som om dimensionerna i finanspolitiken skulle stå sig under 2019 utan några nya beslut. I skenet av de ekonomiska konjunkturerna och eventuella kommande utgiftstryck kan man hävda att finanspolitiken inte borde vara expansiv under de närmaste åren. Regeringen ska inte under några omständigheter gå vidare med sina skattelättnader som försvagar den offentliga ekonomin och som dessutom är ineffektiva i makroekonomiskt hänseende och ökar ojämlikheten i samhället. Det vore tvärtom klokt att slopa lättnaderna. Däremot bör finansieringen av sådan funktioner i välfärdssamhället som grundtrygghet, utbildning och hälso- och sjukvård ökas. Nu är det också läge att i grunden se över exempelvis systemet med företagsstöd, finansieringen av forskning och utveckling samt familjeledigheterna. Men både planen för den offentliga ekonomin och resultatet av regeringens ramförhandlingar har varit en besvikelse i det hänseendet.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 2

Vårdreformen innebär betydande ekonomiska risker

En avsevärd svaghet i planen för den offentliga ekonomin är att den inte alls beaktar effekterna av vård- och landskapsreformen. De mål som i tiden uppställdes för den motiverade reformeringen av social- och hälsovården kommer enligt sakkunniga inte att nås till följd av de misslyckade val som regeringen har gjort. Förutom social- och hälsovårdspolitiska mål eftersträvas nämligen en kraftig minskning av kostnadsökningen på området. Men sakkunnigyttrandena låter förstå att kostnaderna inte kommer att kunna stävas med den struktur som regeringen har gått in för. Det föreligger tvärtom en stor risk för att kostnaderna ökar klart snabbare än förväntat i synnerhet i reformens första fas.

Förutom de kostnader som orsakas av övergångsfasen är betydande risker kopplade till den så kallade valfriheten som splittrar möjligheten till integrerade tjänster och leder till enorma extra kostnader utan motsvarande nytta för folkhälsan. Statsrådet har inte tillställt riksdagen realistiska och detaljerade ekonomiska kostnadskalkyler eller utredningar om vilka mekanismer som förväntas leda till att kostnadsökningen kan stoppas genom de åtgärder som föreslås.

Den dyra modellen för vårdreformen som regeringen i sin ansvarslöshet har valt hotar sabotera målen för balanserade offentliga finanser. Vårdreformen kan också leda till betydande försämringar i utbudet av tjänster eller till höjda skatter och patientavgifter. Vårdreformen skulle kunna genomföras kostnadseffektivare och med ett större ansvar om man slopade den så kallade valfriheten, eftersom en stor del av kostnadsriskerna uttryckligen hänger samman med den.

En förnuftigare sysselsättningspolitik

Det ser ut som om regeringen skulle nå sitt mål för sysselsättningstalet, det vill säga 72 procent. I februari var trenden för det säsongrensade sysselsättningstalet 71,1 procent. Regeringens mål om 110 000 nysysselsatta ser också ut att kunna nås. Antalet sysselsatta har ökat med 90 000 sedan regeringsperiodens början.

Det förbättrade sysselsättningsläget är framförallt konjunkturrelaterat. I takt med att den totala efterfrågan och exporten ökat har antalet arbetstillfällen blivit fler. Siffran innehåller också en hel del personer som hänvisats till "aktiveringsåtgärder", personer som är sysselsatta på deltid plus ökningsar som beror på statistisk praxis. Arbetslösheten har minskat i långsammare takt än sysselsättningen förbättrats. Det skulle krävas större förändringar i arbetspolitiken än vad regeringen är redo för.

Å andra sidan kan bristen på kompetent arbetskraft bli en besvärande flaskhals och redan nu har man konstaterat detta i flera regioner, branscher och företag. Samtidigt är arbetslösheten i hela landet fortfarande stor och tusentals unga människor lämnas varje år utanför arbetsmarknaden. För att lösa matchningsproblemet krävs det fler satsningar på omskolning och fortbildning och på rehabilitering och stödsysselsättning. De regionala resurserna för yrkesinriktad vuxenutbildning har minskat när en del av anslagen har överförts från arbets- och näringsministeriet till undervisningsministeriet.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 2

Några enskilda lyckade beslut under ramförhandlingarna ändrar inte på det faktum att regeringens övergripande strävan är att försämrare arbetslagstiftningen och undertrycka de arbetslösa. Regeringens försök att stödja sysselsättningen genom att öka osäkerheten på arbetsmarknaden är varken särskilt effektivt eller motiverat. Den tilläggsfinansiering (11,2 miljoner euro) som ramförhandlingarna resulterade är öronmärkta för den så kallade aktiveringsmodellen.

Modellen sänker grundtryggheten för dem som till att börja med befinner sig i en utsatt ställning. Enligt uppgifter från Folkpensionsanstalten kommer över hälften av de som får arbetslöshetsförmåner att drabbas av en nedskärning på ungefär 30 euro. Aktiveringsmodellen ökar byråkratin ytterligare men bestraffar ändå många arbetstagare trots att de är aktiva. Vänsterförbundet anser att aktiveringsmodellen ska upphävas. Regeringen har inte kunnat motivera sina planer på att göra uppsägningar av personliga skäl smidigare i små företag och tillåta grundlösa tidsbestämda arbetsavtal för personer under 30 år. Snuttavtalen är problematiska också med hänsyn till jämlikheten. Förslagen borde återtas.

Vi behöver en aktiv arbetskraftspolitik i stället för allehanda åtgärder som ökar byråkratin och bidragsberoendet. Planen för de offentliga finanserna tyder emellertid inte på att regeringen är beredd att utveckla fungerande och klientrelaterade tjänster även om det skulle finnas resurser. Under regeringsperioden har anslag som budgeterats för offentlig arbetskrafts- och företagsservice upprepade gånger blivit oanvända vilket har lett till att man nu i planen gör en minskning av engångsnatur av det anslag som överförs. Det är värt att påpeka att regeringen genom sina egna åtgärder har försvårat användningen av sysselsättningsanslag till exempel genom att införa en påhittad maximikvot för möjligheterna till stödsysselsättning inom tredje sektorn. Genom att slopa kvoten och reservera mera pengar för lönesubventioner skulle de långtidssysselsattas situation kunna hjälpas upp väsentligt. Den reform av finansieringen av lönesubventioner som regeringen genomfört på den privata sektorn har däremot inte alls ökat subventionsvolymen.

Regeringens beslut att stärka arbets- och näringsbyråerna personella resurser är däremot ett steg i rätt riktning, men dock en otillräcklig åtgärd. För att de arbetslösa ska få den personliga service de behöver krävs det tillräckliga resurser.

Vänsterförbundet anser att de arbetskraftspolitiska karenserna måste slopas. En arbetslös som uppfyller de föreskrivna villkoren ska vara berättigad till utkomstskydd. Om villkoren inte uppfylls ska utbetalningen av stödet avbrytas till dess att de igen uppfylls. Under den tid frågan eventuellt utreds ska vederbörande ha rätt till åtminstone ett belopp som motsvarar utkomststödet grunddel. Det här är viktigt för att ingen ska bli helt utan försörjning. På så sätt kunde man bli kvitt en viktig byråkratifälla som är ett hinder för att ta emot arbete.

Vi måste också införa ett system med förhandsbesked där de arbetslösa kan få bindande förhandsbesked om hur till exempel partiellt arbete inverkar på deras arbetslöshetsdagpenning och andra förmåner. Systemet skulle förbättra rättssäkerheten för de arbetssökande som har möjlighet till kortvariga ströjobb. Alternativt kunde man skapa ett system där effekterna av partiellt arbete skulle beaktas först i följande månads förmåner. Då skulle förmånsbesluten bli smidigare och avbrott i utbetalningarna gå att undvika.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 2

För att de arbetslösa bättre skulle klara av en situation mellan två jobb borde självständiga studier vara varje arbetslös arbetssökandes subjektiva rättighet och inte beroende av prövning.

För att förhindra utslagning av unga människor vore det helt nödvändigt att förlänga läroplikten till andra stadiet, som dessutom borde vara avgiftsfritt. Inom vissa branscher finns det helt enkelt inte kompetent arbetskraft i vårt land och därför borde det vara lättare och smidigare att anställa utländsk arbetskraft.

Satsa mer på kompetens

Nu är det dags att välja om vi i framtiden vill vara ett land med låg välfärd som konkurrerar med en förmånlig lönenivå eller om vi vill höra till de framgångsrika ekonomiernas skara som konkurrerar med hög kompetens. För att vi ska klara oss bra också framöver måste vi våga göra mycket större investeringar i forskning, utveckling och innovation (FoUI).

Efter den ekonomiska depressionen på 1990-talet ingick stora offentliga satsningar på FoUI i strategin för att förnya den finländska ekonomiska modellen. Men efter eurokrisen och de problem som Nokia och IKT-klustren har stött på har regeringarna hållit sig ifrån en konkurrensstrategi som bygger på kvalitet och innovationer. Regeringen Sipiläs nedskärningslinje har också omfattat innovationspolitiken. Planen för de offentliga finanserna följer denna trend trots vissa ljusglimtar och extra satsningar. Bland annat innebär planen att den satsning på att förnya Finlands näringsliv och växa globalt kommer att sjunka till en lägre anslagsnivå under ramperioden.

För närvarande ligger FoUI-satsningarna i Finland bara på 2,8 procent av bruttonationalprodukten. År 2009 var andelen en procentenhet högre. I förhållande till jämförelseländerna är trenden för FoUI-satsningar mycket otillfredsställande i Finland.

Den offentliga finansieringen av FoUI är i år uppskattningsvis 0,8 procent av bruttonationalprodukten och ungefär 3,5 procent av statens utgifter. Andelen borde ökas betydligt så att den utgör minst drygt en procent av BNP. Samtidigt borde regeringen uppmuntra företagen att satsa på sin egen forskning och utveckling. Den kraftiga nedgång i incitamenten för offentliga investeringar som vi har bevittnat under de senaste åren samtidigt som företagen själva satsar mindre på forskning och innovation är en farlig kombination för landet. Målet borde vara att såväl den privata som den offentliga nivån på FoUI-investeringar skulle vara i världsklass.

När det gäller forskningsanslag har den pågående regeringsperioden också inneburit lägre anslag för högskolornas grundforskning. Vänsterförbundet siktar på att öka just denna finansiering och att utveckla finansieringsmodellerna i en riktning som stärker en självständig vetenskaplig forskning. En stabil basfinansiering är en förutsättning för en långsiktig grundforskning och FoUI-verksamhet.

Företagsstöden bör ses över

Samtidigt som effektiva och nyskapande forsknings- och innovationssatsningar har skurits ner har miljöskadliga och totalekonomiskt sett ineffektiva företagsstöd utökats under regeringsperioden. Enbart energistöden till industrin uppgår till hundratals miljoner euro årligen.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd
Avvikande mening 2

Det är ytterst beklagligt att varken regeringen eller den parlamentariska arbetsgrupp som regeringen tillsatt förmådde komma med nya initiativ.

Vänsterförbundet talar för en strukturell översyn av företagsstöden på så sätt att de effektivare skulle stödja en ekologisk förnyelse och skapa nya arbetstillfällen. Vi bör gallra bort sådana miljöfarliga och i ekonomiskt hänseende ineffektiva stöd som inte kan motiveras på ett för samhället hållbart sätt. En del av de besparingar detta skulle leda till kunde användas för finansiering av forskning, utveckling och innovationer. Det skulle möjliggöra satsningar på cirkulär ekonomi, resurs- och energieffektivitet och projekt som skulle förbättra produktiviteten och förädlingsvärdet.

Vänsterförbundet anser att företagsstöden bör ses över med en ram på cirka 500 miljoner euro. Översynen borde resultera i att kompensationsstödet för de indirekta kostnaderna vid utsläppshandeln slopas, energiskatteåterbäringarna för energiintensiv industri och jordbruk jämkas och att skattesatsen för gruvdrift, torvskatten samt nivån på stenkolksskatten vid kraftvärmeproduktion höjs.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet bör beakta synpunkterna i denna avvikande mening.

Helsingfors 16.5.2018

Hanna Sarkkinen vänst

Utlåtande EkUU 19/2018 rd

Avvikande mening 3

AVVIKANDE MENING 3

Motivering

Vi är för närvarande inne i en konjunktur som pekar uppåt. De offentliga finanserna är dock fortfarande i obalans och nu är det rätta ögonblicket att genomdriva de nödvändiga reformerna.

Gröna riksdagsgruppen har samma syn på den lägesbild som regeringen beskriver i planen för de offentliga finanserna och ekonomiutskottet i sitt utlåtande, det vill säga att inte ens den klart snabbare tillväxten räcker till för att eliminera hållbarhetsgapet, om man ser till de politiska åtgärder som redan beslutats.

Den politik man nu gått in för kommer att innebära problem för kommande generationer. De minskade utbildningsanslagen på alla nivåer undergräver möjligheterna att klara sig i i framtidens arbetsliv. Oförmågan att reformera familjeledigheterna leder till att unga kvinnor hålls borta från arbetslivet. I motsats till vad som varit avsikten hotar vårdreformen att leda till ökade kostnader, som också de ska betalas av de kommande generationerna.

Nu måste det bli slut på att ta av samhällets svagaste. Däremot borde de ineffektiva och miljöskadliga företagsstöden som kostar oss ungefär fyra miljoner euro per år äntligen ha skurits ner. Så skedde emellertid inte trots att arbets- och näringsministeriet uppger att endast en tiondel av stöden har en förnyande effekt på vår ekonomi och alltså är sådana till sin natur att de på lång sikt gynnar konkurrenskraften.

Det fortgående stödet till fossilt bränsle ska också det betalas av kommande generationer inte bara i form av en statsskuld utan också i form av en miljöskuld. Det hade varit dags att äntligen reducera de för miljön skadliga stöden och i stället rikta dem mot forskning, utveckling och innovation och mot åtgärder för att avvärja klimatförändringen. Gröna riksdagsgruppen instämmer med ekonomiutskottet i dess oro för att de offentliga satsningarna i Finland på företagens forskning och utveckling i relation till BNP redan nu är små och hotar att minska ytterligare.

Vi har ett akut behov av strukturella reformer av den sociala tryggheten, beskattningen och arbetsmarknaden. Men alla dessa åtgärder ser ut att falla i famnen på kommande regeringar. Den viktigaste faktorn i kampen mot hållbarhetsgapet är sysselsättningstalet, som måste fås upp för att öka statens skatteintäkter och minska kostnaderna för arbetslösheten. Det ser ut som om regeringen skulle nå sitt mål på ett sysselsättningstal på 72 procent, men vi ligger fortfarande långt efter de övriga nordiska länderna. Beskattningen av låginkomsttagare bör sänkas så att det vore lönsammare att vara sysselsatt. Det borde vara lättare att kombinera inkomstöverföringar med löneinkomster och företagsinkomster. Välfärdssamhället består bara om tillräckligt många av de i arbetsför ålder som har arbetsförmåga faktiskt också har ett jobb.

Den globala marknadsekonomin visar att förändringarna i samhället och arbetslivet sker oerhört snabbt. Samtidigt skapar förskjutningarna i åldersstrukturen ett hårt tryck på de offentliga finanserna.

Utlåtande EkUU 19/2018 rd
Avvikande mening 3

Den internationella högkonjunkturen och stimulansåtgärderna inom euroområdet hade utgjort en bra grund för reformer.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 16.5.2018

Antero Vartia gröna